

УДК 316.74.7

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.89.2>

Є. Р. КОРЕНЬ

магістр соціальних та поведінкових наук,
Навчально-науковий інститут менеджменту та підприємництва
Державного університету телекомунікацій

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ВІЗУАЛЬНИХ СИМВОЛАХ ЕПОСУ (ЧАСТИНА 1)

Здійснено аналіз поняття «архетип», що дозволило вирізнити найважливіші варіанти його інтерпретацій: універсалістську, локально-соціокультурну й універсалістсько-етноспецифічну, яка поєднує універсалістську та локально-соціокультурну інтерпретації.

Зроблено висновок про те, що вищезазначені інтерпретації відбивають розвиток соціогуманітарної думки від соціокультурного монізму, у контексті якого архетипи інтерпретовано як наскрізні трансісторичні структури, до культурного плюралізму, у контексті якого культурні архетипи інтерпретовано як культурно-локальні глибинні структури, та культурного полілогізму, з позицій якого архетипи аналізуються як загальнолюдські та як етноспецифічні структури культури і суспільства.

Сформульовано положення, згідно з яким архетипи визначено як форми кристалізації соціально-історичного досвіду спільноти, у яких виявляються дві тенденції впливу на соціальні уявлення та соціальну поведінку: тенденції до упорядкування соціальних уявлень та тенденції до нав'язливого повтору минулого без осмислення відповідних соціальних помилок та хиб у соціальній поведінці. Наголошено на тому, що зазначене значною мірою стосується культурних архетипів українства, які в сюжетах українських легенд представлені як сценарії узвичаєння хаотичних процесів у суспільстві.

Сформульовано висновок, відповідно до якого в символах окремих українських легенд виявляються етноспецифічні особливості ідентичності, однією з яких є сакральність та гіпноітичність жіночого/материнського образу для чоловічої психіки. Відзначено, що сакральність та гіпноітичність, у сюжетах окремих легенд, на рівні їх несвідомого сприйняття може формувати відповідні соціальні уявлення в реципієнтів українського епосу та впливати на формування феміноцентричності в чоловіків, сприяти їхній буденній фемінізації, лідерським якостям у жінок. Зазначено може сприяти збереженню відповідних якостей у структурі гендерного характеру чоловіків.

Ключові слова: архетип, символ, культура, ідентичність, українська ідентичність, український епос.

Постановка проблеми. Проблема зумовлена дефіцитом відповідних робіт у сфері соціології мистецтва, присвячених впливу сюжетно-символічних складників українського епосу на процеси інкультурації і соціалізації молодого покоління у процесі виховання. У різних

інститутах соціалізації твори українського епосу виступають важливим складником. Більша частина цих творів містять символи, архетипи, соціальні уявлення, які транслюються адресатам і виконують важливі соціоформувальну та психоформувальну ролі. Герої казок, міфів та легенд часто стають зразками для соціального наслідування. Незважаючи на важливість епосу в соціалізації й інкультурації молодого покоління, тему дослідження осьових символів української ідентичності в українській соціології мистецтва можна вважати малорозробленою.

Ця малорозробленість стосується насамперед інтегративних досліджень, у яких встановлювався зв'язок між ідентичністю українства, візуальними символами й архетипами і тими безсвідомими значеннями, які доносить епос до свідомості дітей, учнів, інших учасників навчання, виховання та соціалізації. Ідентичність українства крізь призму символічно-сюжетних складників епосу в поєднанні з аналізом відповідних символічних значень є, таким чином, актуальним предметом дослідження, що і зумовило його вибір для даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане дослідження ґрунтується на базі цілої низки теорій і методів, серед яких психоаналітичні теорії, аналітична психологія, символічно-інтеракціоністська теорія, теорія структуралізму та структурного функціоналізму, культурна та соціальна системологія.

Аналітична психологія. Дослідження та напрацювання в цьому напрямі гуманітарного знання стосуються передусім напрацювань К.Г. Юнга та його послідовників [4, с. 8–11]. Серед важливих ідей, що мають теоретико-методологічну цінність, варто зазначити низку понять, що висвітлюють проблеми індивідуального та колективного несвідомого. Варто відзначити внесок К.Г. Юнга в нове осмислення понять архетипу, символу, самості, символізму снів, символізму епосу різних народів, зокрема через релігійну та міфологічну творчість. Це дозволяє поглянути крізь призму колективного несвідомого на продукти українського епосу, отже, на ті структури, що мають латентний характер, проте продовжують виконувати свою формувальну роль. Також варто згадати про розроблення автором типології особистості, де відзначаються інтровертні, екстравертні й амбівертні спрямування особистості, за наявності чотирьох наборів функцій та їхній різноманітній комбінації домінування – від провідної до архаїчної [9]. Ця типологія має на меті бути інструментом класифікації особистості, водночас її значущість полягає в можливості завдяки цій класифікації проводити аналіз персонажів легенд, отже, соціотипи, що мають пріоритетне значення для української культури.

Серед багатьох робіт послідовників К.Г. Юнга варто відзначити дослідника Е. Ноймана, який розглядає психологічні стадії розвитку особистості та міфологічні стадії еволюції свідомості [4]. Він аналізує численні міфи та легенди, епоси різних цивілізацій, що базуються

на численних літературних, археологічних джерелах, розглядає розвиток свідомості через міфологічні сюжети таких цивілізацій, як Єгипет, Вавилон, Індія, Греція й інші, намагається з'ясувати взаємозв'язок між індивідуальною і колективною, трансісторичною психічною дійсністю, будує стадіальну схему розвитку свідомості, що прямує від зародкового стану свідомості, яка має індиферентну природу, до подальшого розвитку диференційних можливостей колективної й індивідуальної психіки [4].

Психоаналітичні теорії. Напрацювання психоаналітичних теорій використовуються вибірково, через окремі термінологічні конструкти, що мають ужиток у полі розгляду соціальних інтеракцій як того поля розгляду проблематики міфу, що поєднується з наступним напрямом, який ближчий до соціологічних теорій, а саме – символічним інтеракціонізмом, щодо якого буде зазначено нижче. Нині психоаналітичний вимір деякою мірою теж має свої підстави, особливо коли йдеться про розгляд взаємодії персонажів розглянутих легенд. Це більш вузький погляд на проблему, проте не втрачає актуальності через те, що паттерни поведінки відображені в легендах, що засвоюються через процеси інкультурації та соціалізації, можуть відтворюватися й через аспекти сексуальної культури, сфера якої, однак, розглядається як пошук у сфері соціології гендеру.

Важливі поняття, що розроблені ще З. Фройдом, – поняття еросу і танатосу як категорій потягу до життя та смерті [7, с. 143], які в інтерпретації українського епосу розглядаються як окремі інтеракції в сюжетах українського епосу. Це вказує на дуальність мотивацій персонажів, які мають на меті інтегративні та дезінтегративні потенції. Також в разі індивідуальних інтеракцій персонажів українського епосу можливе використання психоаналітичної типологізації окремих персонажів для огляду тінізації тих чи інших характеристик та, відповідно до них, типово специфічних механізмів адаптації й відтворення, дезадаптації й відчуження. Одним із використаних джерел, що має систематизовану базову інформацію стосовно психоаналітичного аналізу, є монографія Н. Мак-Вільямс [3].

Символічно-інтеракціоністські дослідження. Важливо згадати ідеї деяких ключових представників символічного інтеракціонізму, назву якому дав Г. Блумер, як і публікацію зібраних напрацювань його наставника Дж.Г. Міда, який зробив важливий внесок у розвиток цього напрямку. Дж.Г. Мід відзначав важливу роль процесу символічної комунікації індивіда із соціальним середовищем. Для цієї комунікації він використовує такі елементи, як знак, жести та значущі символи. Останні властиві, на його думку, лише людям, дають початок мові, а отже, абстрактному мисленню, що відрізняє людську інтеракцію від інтеракції тварин. Символічна взаємодія виконує соціоформувальну роль, отже, має велике значення у процесі соціалізації індивіда. Ця соціоформувальна роль стає можливою завдяки ментальному

співвіднесенню індивіда через погляд на себе «очима іншого», що дає початок такому поняттю, як «ідентичність». Ідентичність індивіда у процесі гри обирає між засвоєнням та відторгненням символічного вмісту, а звідси і процесу інтеграції/деінтеграції суспільних структур [1]. Процес символічної інтеракції не замкнений, отже, усі учасники соціальної взаємодії в нормальному стані комунікації обробляють і формують символи.

Ідеї Дж.Г. Міда дозволяють розглядати матеріал українського епосу як деякою мірою певної міри динамічний процес, вимір соціальної взаємодії як обміну символами соціальних акторів дозволяє говорити, що сприйняття символічного вмісту епосу не варто вважати цілковито статичним.

Коли йдеться про символічний інтеракціонізм, варто відзначити ідеї Е. Гофмана, погляди якого були спрямовані на соціальну взаємодію як свого роду театральне дійство. Тобто те, що авторами, зазначеними вище, розглядалося як обмін символічними змістами, Е. Гофман розглядає як формування соціального фасаду через зміну, у різних ситуаціях, соціально прийнятних «масок» та переважно несвідомий процес цієї театральної вистави, у чому полягає драматичність соціальності. Також у роботах цього автора йдеться про поняття стигматизації, що послуговує каральним заходом у низці випадків маргінальних суб'єктів інтеракції, які не приймають умови театральної поведінки соціального оточення [1].

Ідеї Е. Гофмана дозволяють розглянути інтеракції персонажів українського епосу, розгляд експектацій, того внутрішнього значення їхнього функціонування/дисфункціонування.

Структуралістські дослідження. Початкове формування методологічних засад структуралізму зазвичай пов'язують з іменем Ф. де Сосюра. Важливими ідеями структуралізму варто вважати уявлення про культуру як знакову систему, значення якої можна пізнати через вивчення корпусу текстів окремої культури. Погляди структуралізму також відзначають необхідність дослідження внутрішніх структур видимих явищ, їхні розбіжності. Також структуралізм вказує на такі особливості культуротворення, як символотворення, основу якого закладає мова [2, с. 789–794].

Структурний функціоналізм. Дослідження цього напрямку соціологічних теорій також мають теоретико-методологічну цінність для цієї роботи, оскільки вони дозволяють здійснювати моделювання соціальних процесів на вищих рівнях соціальної реальності. Це дозволяє поглянути на соціальні структури в історичному вимірі, що, звісно, спричиняє труднощі через високий рівень абстрактності і ширших узагальнень [5, с. 552–553].

З авторів, що сприяли значному розвитку цього напрямку, варто відзначити Т. Парсонса, уведення ним такого поняття, як «зразок поведінки». Він проводить взаємозв'язок між нормативною поведінкою

та тією культурною, соціальною, індивідуальною інформацією, що в ній міститься. Іншими важливими теоретичними напрацюваннями, що сприяли подальшому розвитку цього напрямку, є розроблення автором моделі задоволення потреб індивідів та спільнот завдяки чотирьом функціям та спеціалізованим підсистемам, через які здійснюється саморегуляція різних суспільств [5, с. 552–553].

Роботи Р. Мертона, послідовника Т. Парсонса, дозволили подолати певну частину критицизму інших дослідників щодо теорій останнього. Розробка Р. Мертоном теорії середнього рівня дозволила полегшити емпіричну валідацію низки більш абстрактних теоретичних напрацювань Т. Парсонса, щоправда, завдяки звуженню предмета дослідження. Варто згадати також про таке поняття, уведене Р. Мертоном, як «дисфункція», завдяки якому можна проводити розмежування між соціальними функціями, які існують відкрито та приховано [5, с. 553–554].

Культурна та соціальна системологія. У працях Ю. Романенка розроблена культурна та соціальна системологія, що має інструментарій для аналізу соціальних явищ і процесів. Серед важливих напрацювань автора варто розглянути систему «культура – соціум – психіка – тіло» та явище рекурсії на різних рівнях соціальної системи (мікро-, мезо-, макрорівні), а також актуалізацію проблематики аутопоейзису соціальної системи українського суспільства. Автор використовує і вдосконалює напрацювання представників функціоналізму та нефункціоналізму, аналізує українську соціальну реальність [6].

Варто згадати і такі елементи поняттєво-категоріального апарату, як еротична культура й танатофілічна культура [6, с. 103]. Завдяки дослідженню автора встановлено, що українська культура належить до другого типу, їй властиві культуропатичність та соціопатичність [6, с. 140].

Статтю присвячено розв'язанню проблеми окреслення предметного поля соціології українського епосу як субгалузі соціології мистецтва.

Мета статті. Метою дослідження є побудова описово-аналітичної схеми зв'язку між українською ідентичністю та символно-архетиповими складниками сюжетів українських легенд.

Виклад основного матеріалу. Аналіз поняття «архетип» дозволяє виділити найважливіші варіанти його інтерпретацій, що виражаються в термінах «архетип», «локально-культурний архетип», «універсальний архетип», «простежити логіку взаємодії цих трьох понять. Категорії «архетип», «культурний архетип» і «універсальний архетип» актуалізуються у класичній, некласичній та постнекласичній соціології та міждисциплінарних дослідженнях, показують розвиток соціогуманітарної думки від соціокультурного монізму, у контексті якого архетипи інтерпретовано як наскрізні трансісторичні структури, до культурного плюралізму, у контексті якого культурні архетипи інтерпретовано як культурно-локальні глибинні структури, та культурного

полілогізму, з позицій якого архетипи аналізуються і як загальнолюдські, і як етноспецифічні структури культури та суспільства.

Спектр інтерпретацій категорії «архетип» у сучасному соціологічному та міждисциплінарному дискурсі досить широкий: у полі натуралізму, соціал-дарвінізму та соціобіології архетип розглядається як біологічний феномен, який співвідноситься з інстинктом; у герменевтиці його інтерпретовано як первісний сенс, початкове значення тексту; у постпозитивізмі архетипи утворюють основу для типів наукового мислення, моделей наукового пізнання; у феноменології розуміються як трансцендентальна схема й інтенція; у прагматизмі сформульовано розуміння архетипу як інструменту пристосування до навколишнього середовища, способу оптимізації дій; в аксіології архетип розглянуто як ціннісну доміную, яка забезпечує спадкоємність, єдність і різноманіття культурного розвитку; у структурному функціоналізмі архетипам відповідають інститути, створені суспільством у відповідь на необхідність задоволення базових потреб; у структуралізмі та постструктуралізмі під архетипом розуміється базова структура, структурний фундамент культури, який формує її мову та граматику колективного несвідомого; в еволюціонізмі та неоеволюціонізмі сформульовано розуміння архетипу як еволюційно сформованого на рівні несвідомого комплексу, соціокультурної універсалії; у культурно-історичному підході архетип інтерпретовано як унікальну основу тієї чи іншої локальної культури; у теорії самоорганізації (синергетика) архетип розглянуто як тенденцію, яка співвідноситься з поняттям «соціальний атрактор», алгоритм світоустрою, який виступає системоутворювальним чинником соціальності.

Символ може бути визначений як одна з форм презентації архетипів у колективних уявленнях. Символи відрізняються як від архетипів, так і від соціальних уявлень. Від архетипів вони відрізняються перервністю і візуальною наочністю, тому один архетип може бути представлений у множині символів. Так, у сюжетах проаналізованих автором українських легенд певна множина символів ідентичності українства розкриває окремі його архетипи. Ідеться про зв'язок символів природи та міфологічних образів (річка, калина, бджоли, чаклунка-босорка, мавка) з архетипом великої матері, символів гори та сходження на гору, чужинців – з архетипом великого батька, образів-символів ініціації (випробувань) чоловіків жінками – архетипом вічного підлітка, едельвейса – з архетипом Творця / Бога тощо.

Українська ідентичність в епічних сюжетах розкривається через архетип великої матері (у жінок), архетип вічного підлітка (у чоловіків), архетип анімі (жіноче начало в чоловіків), архетип анімуса (чоловіче начало в жінок), архетип тіні (вияви нереалізованого культурного потенціалу в неприйнятних просторово-часових контекстах), архетип трікстера (пройда, який руйнує будь-яку визначеність та вносить хаос в узвичаєні прояви життя).

Розподіл маскулінного-фемінного в українській ідентичності відбувається за сценарієм підпорядкування маскулінного-фемінному. Жіночі персонажі в сюжетах легенд є представленими не стільки образами звичайних дівчат, скільки їхніми материнськими функціями, архетипом великої матері, який в українській культурі виражається, зокрема, через символізм Богоматері, а також жінки-войовниці. Це підтверджується і тим фактом, що чоловіча частина ідентичності тінїзується, а чоловік з архетипу героя переходить в архетип підлітка, що виражає культурний та соціальний сценарій злиття великої матері з героєм та перетворення героя в українському чоловікові на тінь великої матері.

У символах українських легенд виявляються етноспецифічні особливості ідентичності, однією з яких є сакральність та гіпногенність жіночого/материнського образу. Така сакральність та гіпногенність у сюжетах легенд на рівні їх несвідомого сприйняття може впливати на формування типово української феміноцентричності в чоловіків, сприяти їхній буденній фемінізації – можливим напрямом впливу архетипу великої матері для реципієнтів епічних сюжетів може ставати поступова імагінація з подальшим розмиванням кордонів етнічної ідентичності та засвоєння сценаріїв жертвоприношення героїв, як і неминучості поразки.

Висновки і пропозиції. Здійснено аналіз поняття «архетип», що дозволило вирізнити найважливіші варіанти його інтерпретацій: універсалістську, локально-соціокультурну й універсалістсько-етноспецифічну, яка поєднує універсалістську та локально-соціокультурну інтерпретації.

Зроблено висновок про те, що вищезазначені інтерпретації відбивають розвиток соціогуманітарної думки від соціокультурного монізму, у контексті якого архетипи інтерпретовано як наскрізні трансісторичні структури, до культурного плюралізму, у контексті якого культурні архетипи інтерпретовано як культурно-локальні глибинні структури, та культурного полілогізму, з позицій якого архетипи аналізуються як загальнолюдські та як етноспецифічні структури культури та суспільства.

Сформульовано положення, згідно з яким архетипи визначено як форми кристалізації соціально-історичного досвіду спільноти, у яких виявляються дві тенденції впливу на соціальні уявлення та соціальну поведінку: тенденції до упорядкування соціальних уявлень та тенденції до нав'язливого повтору минулого без осмислення відповідних соціальних помилок і хиб у соціальній поведінці. Наголошено на тому, що зазначене значною мірою стосується культурних архетипів українства, які в сюжетах українських легенд є представленими як сценарії узвичаєння хаотичних процесів у суспільстві.

Запропоновано визначення символу як однієї з форм презентації архетипів у соціальних уявленнях. Наголошено на відмінностях

символів як від архетипів, так і соціальних уявлень, зокрема в аспектах відмінностей від архетипів (перервності і візуальної наочності), що дає можливість візуалізувати один архетип у множині символів. У зв'язку із зазначеним констатовано, що в сюжетах проаналізованих у роботі українських легенд певна множина символів ідентичності українства розкриває окремі його архетипи.

Констатовано відмінності символів від соціальних уявлень в аспекті розгорнутості та вербалізованості останніх на рівні буденної свідомості. Наголошено на тому, що, хоча більшість символів є вербалізованими й позначеними в сюжетах легенд, далеко не всі вони співвідносяться із соціальними уявленнями, що пояснюється зв'язком ідентичності українства з різними культурними системами.

Саме тому одні символи в легендах є центральними й осьовими, а інші – периферійними. До центральних символів проаналізованих у роботі сюжетів легенд можна віднести образи жінок та символи природи (переважно рослинного світу та природних стихій). До периферійних символів можна віднести образи чоловіків та чоловічих дій (практик), які виявляються вторинними, узалежненими, віктимізованими або марнотними в порівнянні із жіночими.

Визначено особливості української ідентичності, яка розкривається в різноманітних символах та поведінкових проявах героїв легенд. В українській ідентичності, яка презентована в архетипах та символах окремих легенд, виявляються поведінкові особливості, пов'язані з архетипами великої матері (у жінок), вічного підлітка (у чоловіків), анімі (вияви жіночого начала в чоловіків), анімуса (вияви чоловічого та героїчного начала в жінок), тіні (вияви нереалізованого культурного потенціалу в неприйнятних просторово-часових контекстах), трікстера (пройда, який руйнує будь-яку визначеність і вносить хаос в звичаєні прояви життя).

Сформульовано положення, згідно з яким українська ідентичність у символах і архетипах окремих українських легенд презентована як емоційна (схильна до переважання неспрямованої активності над спрямованою, ситуаційних та імпульсивних дій над цілеспрямованими); індивідуалістична й атомізована (схильна до усамітнення, самоізоляції й емоційного соліпсизму); фаталістична (така, що визнає владу неминучої необхідності, її превалювання над свободою вибору); імагінальна (така, що є схильною до заміщення реальної дійсності образами уяви та фантазування); віктимна (як у чоловічих, так і в жіночих персонажів у сюжетах легенд виявлено поведінкову прихильність до переважання фаталістичного жертвоприношення над поведінковим опором та тиском ворожого середовища).

Визначено та схарактеризовано гендерні особливості презентації архетипів та символів у сюжетах окремих українських легенд. Є підстави констатувати, що розподіл маскулінного-фемінного в українській ідентичності відбувається в сюжетах українських легенд

за сценарієм підпорядкування маскулінного фемінному. Жіночі персонажі в сюжетах окремих легенд є представленими не стільки образами звичайних дівчат, скільки їхніми материнськими функціями, архетипом великої матері, який в українській культурі виражається, зокрема, через символізм Богоматері, а також жінки-войовниці. Це підтверджується особливістю сюжетів, у яких чоловіча частина ідентичності тінюється, а чоловік з архетипу героя переходить здебільшого в архетип підлітка, що виражає культурний та соціальний сценарій злиття героя з великою матір'ю та його перетворення на тінь великої матері.

Сформульовано висновок, відповідно до якого в символах окремих українських легенд виявляються етноспецифічні особливості ідентичності, однією з яких є сакральність та гіпнотичність жіночого/материнського образу для чоловічої психіки. Така сакральність та гіпнотичність, у сюжетах окремих легенд, на рівні їх несвідомого сприйняття може формувати відповідні соціальні уявлення в реципієнтів українського епосу та впливати на формування типowo української феміноцентричності в чоловіків, сприяти їхній буденній фемінізації, лідерським якостям у жінок. Зазначене може сприяти збереженню інфантильних якостей у структурі гендерного характеру чоловіків.

Сформульовано висновок, згідно з яким можливим напрямом впливу архетипу великої матері на реципієнтів епічних сюжетів чоловічої статі може ставати поступова імагінація з подальшим розмиванням кордонів етнічної ідентичності й засвоєння сценаріїв жертвоприношення героїв, як і неминучості їхньої поразки.

Список використаної літератури

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация Пер. с нем. / под общ. ред. Н. Головина, В. Козловского. Санкт-Петербург: Алетей, 2000. 272 с.
2. Философский словарь / И. Андрущенко и др. Киев : А.С.К., 2006. 1056 с.
3. Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика: Понимание структуры личности в клиническом процессе. Пер. с англ. Москва, 2007. 480 с.
4. Нойманн Э. Происхождение и развитие сознания. URL: <https://s.siteapi.org/2cd07656e85af28.ru/docs/783bc37c68230800a0e2347fb3d062ab7bf8f341.pdf>.
5. Социологический словарь / под ред. Г. Осипова и др. Москва : Норма ; Инфа-М, 2010. 608 с.
6. Этническая идентичность : социосистемологическое измерение геополитики : монография / Я. Зоська и др. ; ред.-коорд. Ю. Романенко Киев : Меркьюри-Подолье, 2016. 552 с.
7. Смит Н. Современные системы психологии. Пер. с англ. / под общ. ред. А. Алексеева. Санкт-Петербург, 2003. 384 с.
8. Юнг К.Г. Психология бессознательного. Пер. с англ. Москва : Когито-Центр, 2006. 352 с.
9. Юнг К.Г. Символическая жизнь. Пер. с англ. 2-е изд. Москва : Когито-Центр, 2010. 326 с.

10. Юнг К.Г. Структура психики и архетипы. Пер. с нем. Т. Ребеко. 4-е изд. Москва : Академический проект, 2015. 328 с.

11. Юнг К.Г. Аіон. Пер. с англ., лат. Москва ; Киев : Рефл-бук ; Ваклер, 1997. 336 с.

Koren Ye. R. Ukrainian identity in the visual symbols of the epic (part 1)

An analysis of the concept of "archetype" was made, which allowed to distinguish the most important variants of its interpretations: universalist, local-sociocultural and universalist-ethnospecific, which combines universalist and local-sociocultural interpretations.

It is concluded that the above interpretations reflect the development of socio-humanitarian thought from socio-cultural monism, in the context of which archetypes are interpreted as end-to-end transhistoric structures, to cultural pluralism, in the context of which cultural archetypes are interpreted as cultural-local deep structures. archetypes are analyzed as universal, and as ethnospecific structures of culture and society.

A provision is formulated according to which the Ukrainian identity in the symbols and archetypes of individual Ukrainian legends is presented as emotional (prone to the predominance of undirected activity over directed, situational and impulsive actions over purposeful); individualistic and atomized (prone to loneliness, self-isolation and emotional solipsism); fatalistic (one that recognizes the power of inevitable necessity and its prevalence over freedom of choice); imaginary (one that tends to replace reality with images of imagination and fantasy); victim (both male and female characters in the plots of the legends revealed a behavioral attachment to the predominance of fatalistic sacrifice over the behavioral resistance and pressure of the hostile environment).

The conclusion is formulated, according to which the symbols of some Ukrainian legends reveal ethnospecific features of identity, one of which is the sacredness and hypnotism of the female / maternal image for the male psyche. Such sacredness and hypnotism, in the plots of some legends, at the level of their unconscious perception, can form appropriate social ideas in the recipients of the Ukrainian epic and influence the formation of typical Ukrainian feminocentrism in men, contributing to their everyday feminization and leadership qualities in women. This can contribute to the preservation of infantile qualities in the structure of the gender character of men.

Key words: *archetype, symbol, culture, identity, Ukrainian identity, Ukrainian epic.*